

DOROTA KRUPA, DAMIAN WALCZAK, EWA CHOJNACKA*

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

PREFERENCJE W ZAKRESIE
FORM ALOKACJI OSZCZĘDNOŚCI
GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Słowa kluczowe: depozyty, gospodarstwa domowe, oszczędności.

Abstrakt: Celem artykułu jest analiza preferencji w zakresie form alokacji oszczędności gospodarstw domowych w Polsce. Polacy najczęściej oszczędzają w instytucjach bankowych w depozytach złotych. Gospodarstwa domowe oszczędności z depozytów bankowych najczęściej przeznaczają na zakup domu/mieszkania oraz zakup dóbr trwałego użytku. Na potrzeby artykułu przeanalizowano dane statystyczne udostępniane przez Narodowy Bank Polski oraz dane z badania Diagnoza Społeczna 2011.

SAVING PREFERENCES OF HOUSEHOLDS IN POLAND

Keywords: deposits, households, savings.

Abstract: The purpose of this article is to present the savings' preferences of households in Poland. Households in Poland invest primarily in deposits made in Polish zloties. Their primary motivation is saving for flats and houses and in the second motivation is saving for durable goods. For the purpose of the analysis authors used the data published by National Bank of Poland and statistical data published in the Social Diagnosis 2011 report.

Translated by Dorota Krupa & Damian Walczak

Data wpłynięcia: 22.11.2012; data zaakceptowania: 25.02.2013.

* Dane kontaktowe: dkrupa@umk.pl, dwalczak@umk.pl, Katedra Zarządzania Finansami, echoj@umk.pl, Katedra Rachunkowości, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, ul. Gagarina 13a, 87-100 Toruń, tel. 56 611 46 34.

■■■ WSTĘP

Gospodarstwa domowe, jako podmioty funkcjonujące w gospodarce, podejmują podstawowe decyzje finansowe dotyczące poziomu konsumpcji i oszczędzania, dążąc do zaspokojenia swoich nieograniczonych potrzeb zarówno bieżących, jak i dotyczących przyszłości. Jednym z czynników decydujących o sytuacji finansowej gospodarstwa domowego oraz o jego możliwościach oszczędzania jest źródło i poziom dochodu (Keese 2010: 125–141; Magri 2007: 401–426). Poziom dochodu determinuje, czy po zaspokojeniu podstawowych potrzeb życiowych pozostaje nieskonsumowana część, która może zostać zakumulowana (Wójcik 2007: 56). Zarówno ogólny poziom (wielkość) oszczędności, jak i ich rodzaje są zdeterminowane między innymi skłonnością gospodarstw domowych do oszczędzania czy też motywami i celami oszczędzania.

Jak wskazują badania, istnieje związek, zwłaszcza dla krajów rozwijających się, między poziomem oszczędności, inwestycji a wzrostem gospodarczym. W przypadku niskiego poziomu oszczędności krajowych wzrasta potrzeba finansowania inwestycji środkami pochodzącymi z zagranicy, co nie zawsze jest korzystne dla gospodarki, zwłaszcza dla równowagi rachunku bieżącego. Wzrost oszczędności pozytywnie wpływa również na sektor bankowy przez wzrost poziomu środków na lokatach, także tych długoterminowych (World Bank 2011: 1–2).

Celem artykułu jest analiza preferencji w zakresie form alokacji oszczędności gospodarstw domowych ze wskazaniem na wybrane związki między cechami gospodarstw domowych a preferencjami wyboru form oszczędzania.

Gospodarstwa domowe w przedstawionej pracy są rozumiane zgodnie z definicją zastosowaną w raporcie z badania *Diagnoza Społeczna* (2011: 39), któremu podlegały gospodarstwa domowe jednoosobowe oraz wieloosobowe. Zgodnie ze wspomnianym raportem za gospodarstwo domowe jednoosobowe uważa się osobę utrzymującą się samodzielnie, tzn. niełącznie z nikim swoich dochodów, bez względu na to, czy mieszka sama, czy też z innymi osobami. Natomiast pod pojęciem gospodarstwa domowego wieloosobowego rozumie się zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się.

Na potrzeby artykułu przeanalizowano m.in. dane statystyczne udostępniane przez Narodowy Bank Polski oraz dane z badania *Diagnoza Społeczna* 2011.

1. WYBRANE CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA SKŁONNOŚĆ DO OSZCZĘDZANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH

W literaturze przedmiotu oszczędzanie jest rozumiane jako powstrzymanie się konsumenta (gospodarstwa domowego) od bieżącej konsumpcji na rzecz jej zwiększenia w przyszłości (Bywalec 2012: 196). Odróżnia się w tym wypadku oszczędzanie dobrowolne, zgodnie z którym gospodarstwo domowe rezygnuje z wydatkowania części swych dochodów na bieżące cele konsumpcyjne bez zewnętrznych nacisków, od oszczędzania przymusowego, w którym przymus wynika z obowiązującego prawa bądź sytuacji ekonomicznej, w której brakuje określonych towarów na rynku.

Zachowania gospodarstw domowych, w tym skłonność do oszczędzania dobrowolnego, są uzależnione od wielu czynników, które w literaturze przedmiotu są różnie klasyfikowane. Najczęściej rozróżnia się czynniki zewnętrzne (ogólne), które odnoszą się do otoczenia i dotyczą wszystkich podmiotów, oraz wewnętrzne (specyficzne) – wynikające z charakterystyk gospodarstw. Do czynników zewnętrznych zalicza się przede wszystkim czynniki gospodarczo-ekonomiczne, takie jak: polityka państwa, ogólna sytuacja gospodarcza (i jej perspektywy) oraz podaż dóbr i usług (istnienie lub nie ograniczeń podaży pewnych dóbr) (Wójcik 2007: 58), ale także czynniki geograficzne (warunki klimatyczne, wielkość produkcji rolniczej), czynniki społeczno-kulturowe (grupy społeczne, grupy odniesienia, kultura, w tym kultura oszczędzania), czynniki informacyjno-edukacyjne (informacje rynkowe, edukacja konsumenta) (Żelazna, Kowalczyk, Mikuta 2002, za: Zalega 2012: 95).

Wśród czynników wewnętrznych należy zwrócić uwagę na: liczbę osób w gospodarstwie, aktywność zawodową członków gospodarstwa domowego, źródła dochodów, fazę rozwojową gospodarstwa domowego, więzy łączące członków gospodarstwa domowego czy strukturę gospodarstwa domowego (Kubiszewska 2008: 27). Są to czynniki o charakterze obiektywnym. Oprócz nich w literaturze przedmiotu podkreśla się znaczenie trudnych do skwantyfikowania czynników specyficznych o charakterze subiektywnym, do których zalicza się przede wszystkim czynniki psychologiczne, takie jak np. przekonania, przyzwyczajenia, potrzeby, postawy, modę, naśladownictwo (Kramer 1997: 69, za: Zalega 2012: 94).

Wielkość i rodzaje oszczędności są także kształtowane przez motywy i cele oszczędzania. Na podstawowe motywy oszczędzania wskazał już Keynes: motyw przezorności, ostrożności, potrzeby niezależności, przedsiębiorczości,

chęci wykorzystania wyższej stopy procentowej, zwiększenia dobrobytu, po zostawieniu spadku, skąpstwa (Keynes 1936, za: Wójcik 2007: 59). W literaturze podkreśla się, że te motywy nie muszą wykluczać się wzajemnie, a wręcz są one często komplementarne. Jest nawet mało prawdopodobne, że jeden motyw będzie wystarczający dla ogółu populacji w danym momencie lub dla jednej osoby przez dłuższy okres (Fisher, Montalto 2010: 93).

Wskazane motywy przejawiają się w konkretnych celach oszczędzania, jakimi mogą być np.: gromadzenie środków na emeryturę, na tzw. czarną godzinę, na kształcenie dzieci, zabezpieczenie się na wypadek choroby, utraty pracy czy oszczędzanie na zakup określonych elementów majątku (mieszkanie, nieruchomości, wyposażenie).

2. LOKOWANIE OSZCZĘDNOŚCI NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE

Gospodarstwa domowe na rynku finansowym są traktowane jako inwestorzy indywidualni, jednak ze względu na ograniczoną wiedzę często korzystają z usług pośredników finansowych, w tym między innymi banków. Korzystanie z ofert instytucji bankowych, a szczególnie lokowania oszczędności w formie lokat bankowych, ma tę zaletę, że znana jest wysokość stopy procentowej determinującej wysokość spodziewanego zysku. W odniesieniu do większości lokat ryzyko utraty kapitału jest zminimalizowane gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Wszystkie depozyty bankowe nieprzekraczające 100 tys. EUR są w całości gwarantowane przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Dotyczy to zarówno oszczędności w złotówkach, jak i w walutach obcych.

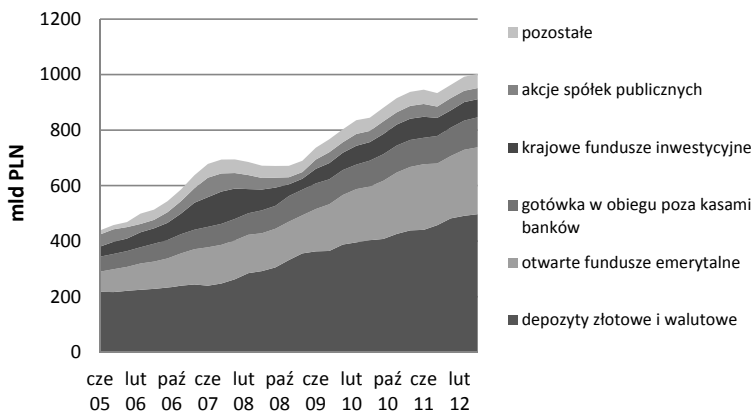
Rozwój rynku finansowego rozszerza zakres produktów finansowych, gdyż wzrasta strona podażowa dostępnych form oszczędzania. Gospodarstwa domowe mogą lokować swoje oszczędności m.in. w: depozyty bankowe, akcje, obligacje, tytuły uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, nieruchomości, Indywidualne Konta Emerytalne¹, lub też utrzymywać gotówkę. Niestety, gospodarstwa domowe – a więc strona podażowa – dysponują ograniczonymi zasobami w postaci wolnych środków pieniężnych.

Na wykresie 1 przedstawiono kształtowanie się oszczędności gospodarstw domowych w podziale na najbardziej powszechne formy oszczędzania i inwestowania.

---

¹ Należy pamiętać, że od 2012 r. w ramach tzw. III filaru (poza IKE) istnieją Indywidualne Konta Zabezpieczenia Emerytalnego, które ze względu na krótki okres funkcjonowania nie zostały uwzględnione jako forma oszczędzania w prezentowanym artykule.

Wykres 1. Oszczędności gospodarstw domowych według form oszczędzania i inwestowania w okresie od czerwca 2005 do połowy 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Struktura oszczędności gospodarstw domowych za lata 2005–2012*, Analizy Online, <http://www.analizy.pl>, oraz danych statystycznych NBP *Należności i zobowiązania monetarnych instytucji finansowych i banków*, Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>.

Gospodarstwa domowe największą część swoich środków w całym badanym okresie przetrzymywały w postaci depozytów złotych i walutowych, które w połowie 2012 r. stanowiły prawie 50% wartości oszczędności wszystkich wskazanych form. Kolejne miejsce w strukturze (24% oszczędności) na koniec badanego okresu zajmowały oszczędności zgromadzone przez otwarte fundusze emerytalne. Gotówka w obiegu poza kasami banków stanowiła 11% oszczędności, środki zgromadzone w tytułach uczestnictwa krajowych funduszy inwestycyjnych 6%, a w akcjach spółek publicznych 5% wartości oszczędności gospodarstw domowych w połowie 2012 r. W grupie „pozostałe” zawarto oszczędności gospodarstw domowych zainwestowane w ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe, tytuły uczestnictwa zagranicznych funduszy inwestycyjnych oraz obligacje i bony skarbowe. Łączna wartość oszczędności gospodarstw domowych w zaprezentowanych na wykresie formach w połowie 2012 r. przekroczyła 1 bln PLN.

Obserwowany wzrost zainteresowania gospodarstw domowych depozytami bankowymi (tabela 1) był między innymi rezultatem zapowiadanej nowelizacji przepisów ordynacji podatkowej. Od 31 marca 2012 r. obowiązuje nowy sposób zaokrąglania podstawy opodatkowania i kwoty podatku, który wyeliminował dotychczas wykorzystywane możliwości uniknięcia opodatkowania dochodów z zysków od kapitału (w tym od tzw. lokat jednodniowych).

W tabeli 1 przedstawiono wartości depozytów i innych zobowiązań banków oraz udziały poszczególnych podsektorów gospodarstw domowych w okresie od 2003 r. do końca listopada 2012 r. w podziale na krajowe i walutowe.

Tabela 1. Wartości i udziały procentowe depozytów i innych zobowiązań banków poszczególnych podsektorów gospodarstw domowych w okresie od 2003 do listopada 2012 r., w mln PLN i %

Rok		Depozyty i inne zobowiązania banków						
		wobec osób prywatnych		wobec przedsiębiorców indywidualnych		wobec rolników indywidualnych		łącznie
		w mln PLN		w mln PLN		w mln PLN		w mln PLN
		złotowe	walutowe	złotowe	walutowe	złotowe	walutowe	ogółem
2003	wartość	163 344	35 298	8 776	688	1 803	18	209 927
	udział	77,80%	16,80%	4,20%	0,30%	0,90%	0,00%	100%
2004	wartość	163 672	29 481	10 164	988	2 844	27	207 176
	udział	79,00%	14,20%	4,90%	0,50%	1,40%	0,00%	100%
2005	wartość	169 764	31 262	12 248	1 372	3 693	44	218 383
	udział	77,70%	14,30%	5,60%	0,60%	1,70%	0,00%	100%
2006	wartość	182 891	30 822	15 679	1 740	5 959	59	237 150
	udział	77,10%	13,00%	6,60%	0,70%	2,50%	0,00%	100%
2007	wartość	206 608	26 634	19 306	1 937	6 101	56	260 642
	udział	79,30%	10,20%	7,40%	0,70%	2,30%	0,00%	100%
2008	wartość	272 076	27 956	20 166	1 676	6 447	42	328 363
	udział	82,90%	8,50%	6,10%	0,50%	2,00%	0,00%	100%
2009	wartość	319 054	27 512	21 322	2 073	6 868	49	376 878
	udział	84,70%	7,30%	5,70%	0,60%	1,80%	0,00%	100%
2010	wartość	353 009	28 806	21 482	2 406	7 312	57	413 072
	udział	85,50%	7,00%	5,20%	0,60%	1,80%	0,00%	100%
2011	wartość	403 984	31 022	22 022	2 821	7 871	53	467 773
	udział	86,40%	6,60%	4,70%	0,60%	1,70%	0,00%	100%
2012	wartość	429 916	34 453	19 486	3 477	7 219	133	494 684
	udział	86,91%	6,96%	3,94%	0,70%	1,46%	0,03%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych NBP *Należności i zobowiązania monetarnych instytucji finansowych i banków*.

Różne formy lokowania oszczędności należy rozpatrywać w kategoriach dóbr substytucyjnych. Stąd innym czynnikiem zwiększającym atrakcyjność lokat bankowych w 2011 r. była niestabilna sytuacja na giełdzie, która powodowała pogarszającą się wycenę wartości akcji i jednostek funduszy inwestycyjnych. Stan depozytów bankowych gospodarstw domowych w końcu 2011 r. przekroczył kwotę 482 mld PLN, a do listopada 2012 r. gospodarstwa domowe powiększyły ten stan do 497 mld PLN. W trakcie 2011 r. przez trzy kolejne kwartały gospodarstwa domowe zmniejszyły zaangażowanie w inwestycje poza systemem bankowym, inwestycje te cechowała bowiem wysoka zmienność dochodowości i duże ryzyko inwestycyjne. Mała liczba debiutów oraz niewielka łączna wartość rynkowa spółek debiutujących nie zachęcały gospodarstw domowych do wyboru form oszczędzania związanych z rynkiem giełdowym. Do zwiększania zaangażowania gospodarstw domowych w takie inwestycje w trakcie 2011 r. nie zachęcały również notowania głównych indeksów giełdowych (Mierzejewska, Urbaniec 2012: 9–11). Powolna poprawa wartości indeksów giełdowych w trakcie 2012 r. (np. WIG) nie wpłynęła znacząco na zaangażowanie gospodarstw domowych na rynku akcji.

3. OSZCZĘDNOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH – DIAGNOZA SPOŁECZNA 2011

Z analizy danych Diagnoza Społeczna 2011 udział gospodarstw domowych posiadających oszczędności w stosunku do wszystkich gospodarstw domowych powoli wzrasta (tabela 2). Najczęściej Polacy oszczędzają w lokatach złotówkowych w bankach oraz w gotówce. Należy zwrócić uwagę na ograniczanie dywersyfikacji sposobów oszczędzania. W latach 2005–2011 przybyło jedynie gospodarstw domowych deklarujących oszczędzanie w bankach w złotych oraz w gotówce.

Tabela 2. Gospodarstwa domowe deklarujące posiadanie oszczędności oraz formy gromadzenia oszczędności

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
Udział gospodarstw domowych posiadających jakiegokolwiek oszczędności	22,7%	27,7%	31,0%	36,1%
Wskazywane formy gromadzenia oszczędności				
lokaty w bankach w złotych	66,1%	66,8%	70,4%	68,0%
lokaty w bankach w walutach obcych	9,6%	6,6%	5,4%	4,0%

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
w obligacjach	5,8%	3,3%	3,6%	2,9%
w funduszach inwestycyjnych	9,2%	14,5%	8,4%	7,2%
Indywidualne Konto Emerytalne	11,9%	9,0%	6,2%	4,3%
w papierach wartościowych notowanych na giełdzie	3,2%	2,5%	2,0%	2,6%
udziały oraz akcje w prywatnych spółkach akcyjnych	3,1%	2,4%	1,4%	2,1%
lokaty w nieruchomościach	6,8%	6,4%	4,5%	3,0%
lokaty w innych niż nieruchomości dobrach materialnych	2,6%	2,1%	1,8%	1,8%
w gotówce	39,5%	44,2%	42,6%	44,7%
w polisie ubezpieczeniowej	X	X	X	9,1%
w innej formie	6,0%	5,0%	6,0%	5,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnoza Społeczna 2011, zintegrowana baza danych, <http://www.diagnoza.com> (dostęp 25.09.2012).

Wśród gospodarstw domowych posiadających jakiegokolwiek oszczędności w 2005 r. 21% gospodarstw posiadało oszczędności o wartości przekraczającej sześciokrotność ich średniomiesięcznych dochodów. W latach 2007 i 2009 relacja ta wynosiła 17,9%, natomiast w 2011 r. 18,1% oszczędzających gospodarstw domowych posiadało oszczędności przekraczające ich sześciomiesięczne dochody.

Jak wskazano w tabeli 3, najrzadziej posiadanie oszczędności deklarowały gospodarstwa domowe należące do dwóch grup społeczno-ekonomicznych:

- gospodarstwa domowe utrzymujące się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura i renta;
- renciści.

Zapewne jest to powiązane z dochodami uzyskiwanymi przez te grupy społeczno-ekonomiczne. Wśród pozostałych grup, poza pracującymi na własny rachunek, udział oszczędzających jest podobny. Jednym z czynników decydujących o poziomie oszczędności jest dochód. Jednak zapewne nie jest to najważniejszy powód. Rolnicy uzyskują niższe dochody od rencistów², a mimo tego zdecydowanie częściej od nich oszczędzają.

² Pomiar dochodu wśród rolników jest bardzo trudny i deklarowanie przez nich dochodów w badaniu zapewne opierało się na szacunku i było subiektywne.

Tabela 3. Posiadane oszczędności i dochody netto gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych w 2011 r.

Wyszczególnienie		Grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych						Ogółem
		pracownicy	rolnicy	pracujący na własny rachunek	emeryci	renciści	utrzymujący się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura i renta	
Posiadanie oszczędności	TAK	39,8%	33,6%	48,7%	35,9%	17,6%	15,5%	36,1%
	NIE	60,2%	66,4%	51,3%	64,1%	82,4%	84,5%	63,9%
Ogółem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Dochód netto na osobę (w PLN)		1355,01	826,89	1750,26	1328,35	996,90	764,71	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnoza Społeczna 2011, zintegrowana baza danych, <http://www.diagnoza.com> (dostęp 25.09.2012).

Jak wynika z tabeli 4, wszystkie grupy społeczno-ekonomiczne w porównywalnym stopniu korzystają z lokat bankowych (z osób, które wskazały, że posiadają jakiegokolwiek oszczędności). Jedynie gospodarstwa domowe utrzymujące się z niezarobkowych źródeł zdecydowanie rzadziej wskazywały na korzystanie z tej formy oszczędzania. Osoby należące do tej grupy społeczno-ekonomicznej deklarują utrzymywanie większości swoich oszczędności w gotówce, co może świadczyć o wykluczeniu finansowym takich osób ze względu na wiek bądź niskie dochody.

Tabela 4. Posiadanie oszczędności w lokatach bankowych w PLN w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej

Wyszczególnienie		Grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych						Ogółem
		pracownicy	rolnicy	pracujący na własny rachunek	emeryci	renciści	utrzymujący się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura i renta	
Lokaty w bankach w PLN	TAK	68,5%	71,9%	72,9%	67,2%	63,2%	47,5%	68,0%
	NIE	31,5%	28,1%	27,1%	32,8%	36,8%	52,5%	32,0%
Ogółem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnoza Społeczna 2011, zintegrowana baza danych, <http://www.diagnoza.com> (dostęp 25.09.2012).

Najchętniej z lokat bankowych w walutach obcych korzystają pracujący na własny rachunek oraz, co może zastanawiać w porównaniu do wcześniej zaprezentowanych danych, utrzymujący się z niezarobkowych źródeł (tabela 5). Źródłem takiego dochodu są np. środki otrzymywane w formie transferów z zagranicy.

Tabela 5. Posiadanie oszczędności w lokatach bankowych w walutach obcych w zależności od przynależności gospodarstw domowych do określonych grup społeczno-ekonomicznych

Wyszczególnienie	Grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych						Ogółem	
	pracownicy	rolnicy	pracujący na własny rachunek	emeryci	renciści	utrzymujący się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura i renta		
Lokaty w bankach w walutach obcych	TAK	4,5%	2,6%	8,0%	2,1%	3,5%	8,6%	4,0%
	NIE	95,5%	97,4%	92,0%	97,9%	96,5%	91,4%	96,0%
Ogółem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnoza Społeczna 2011, zintegrowana baza danych, <http://www.diagnoza.com> (dostęp 25.09.2012).

Jak wskazano w tabeli 6, cel oszczędzania nie jest istotnym wyznacznikiem sposobu oszczędzania.

Tabela 6. Oszczędzający w lokatach złotówkowych i walutowych ze względu na cel oszczędzania

Cel oszczędzania	Oszczędzający na dany cel w lokatach złotówkowych	Oszczędzający na dany cel w lokatach walutowych
bieżące wydatki	64,6%	3,8%
stałe opłaty	63,3%	6,8%
dobry trwały użytek	78,1%	7,6%
zakup domu/mieszkania	81,2%	12,3%
remont domu/mieszkania	74,2%	6,5%
leczenie	71,0%	4,9%
rehabilitacja	75,6%	7,4%
wypoczynek	75,5%	8,2%
czarna godzina	72,0%	5,1%

Cel oszczędzania	Oszczędzający na dany cel w lokatach złotówkowych	Oszczędzający na dany cel w lokatach walutowych
przyszłość dzieci	76,8%	7,5%
starość	73,8%	7,2%
inne cele	67,3%	8,2%
bez celu	69,9%	6,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnoza Społeczna 2011, zintegrowana baza danych, <http://www.diagnoza.com> (dostęp 25.09.2012).

Można jedynie zauważyć, że oszczędzający na zakup domu/mieszkania częściej korzystają z lokat bankowych niż oszczędzający na inny cel. Zakup dóbr trwałego użytku to kolejny cel, na który gospodarstwa domowe oszczędzają na złotych lokatach bankowych. Natomiast oszczędzający, wskazujący za cel oszczędzania bieżące wydatki oraz opłaty stałe, należą do osób najmniej chętnie korzystających z lokat bankowych.

■■■ ZAKOŃCZENIE

Udział gospodarstw domowych posiadających oszczędności systematycznie wzrasta, przy obniżającym się poziomie wielkości oszczędności rozumianym jako wielokrotność średniomiesięcznych dochodów danego gospodarstwa. Mimo wielu sygnałów świadczących o kryzysie gospodarczym można oczekiwać, że odsetek gospodarstw domowych posiadających oszczędności będzie się zwiększał.

Jak wskazano w pracy, najpopularniejszą formą oszczędzania są i były lokaty w złotych w bankach. Gospodarstwa domowe deklarowały, że te oszczędności są przeznaczane najczęściej na zakup domu/mieszkania oraz dóbr trwałego użytku. Poza możliwością oszczędzania w gotówce, wszystkie inne formy oszczędzania są coraz mniej popularne. Świadczy to zapewne o ostrożności osób fizycznych lub/i o obawach przed ryzykiem związanym z innymi formami inwestowania.

Ze względu na pesymistyczne prognozy dotyczące sytuacji ekonomicznej w Europie i Polsce należy spodziewać się, że lokaty bankowe będą najpopularniejszą, poza gotówką, formą oszczędzania. Tym samym banki, mimo rosnącej konkurencji ze strony innych instytucji finansowych, prawdopodobnie nadal będą najczęściej wybierane jako miejsce alokacji oszczędności. Tę sytu-

ację wspierają również wydarzenia związane z wykrywaniem i medialnym nagłośnieniem przypadków dotyczących piramid finansowych (sprawa Amber-Gold), które znacznie ograniczają społeczne zaufanie potencjalnych klientów do parabanków.

■■■ LITERATURA

- Bywalec C. (2012), *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, PWN, Warszawa.
- Diagnoza społeczna 2011 (2011), *Diagnoza społeczna, raporty*, Czapiński J., Panek T. (red.), <http://www.diagnoza.com> (dostęp 15.09.2012).
- Fisher P. J., Montalto C. P. (2010), *Effect of saving motives and horizon on saving behaviors*, *Journal of Economic Psychology*, no. 31.
- Keese M. (2010), *Who feels constrained by high debt burdens? Subjective vs. objective measures of household debt*, *Journal of Economic Psychology*, vol. 33, issue 1.
- Keynes J. M. (1936), *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan, London, [za:] Wójcik E. (2007), *Polskie gospodarstwa domowe na rynku oszczędności*, *Bank i Kredyt*, t. 38, nr 7.
- Kramer J. (1997), *Konsumpcja w gospodarce rynkowej*, PWE, Warszawa, [za:] Wójcik E. (2007), *Polskie gospodarstwa domowe na rynku oszczędności*, *Bank i Kredyt*, t. 38, nr 7.
- Kubiszewska K. (2008), *Wybrane determinanty obecności gospodarstw domowych na rynku finansowym*, [w:] *Gospodarstwa domowe na rynku finansowym*, E. Mazurek-Krasnodomska (red.), Politechnika Gdańska, Gdańsk.
- Magri S. (2007), *Italian households' debt: The participation to the debt market and the size of the loan*, *Empirical Economics*, vol. 33, issue 3.
- Mierzejewska G., Urbaniec A. (2012), *Sytuacja finansowa sektora gospodarstw domowych w IV kwartale 2011 r.*, Instytut Ekonomiczny NBP, <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/publikacje/domowe/domowe.html> (dostęp 19.10.2012).
- Należności i zobowiązania monetarnych instytucji finansowych i banków*, Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>.
- Struktura oszczędności gospodarstw domowych za lata 2005–2012*, Analizy Online, <http://www.analizy.pl>.
- World Bank (2011), *Sustaining High Growth: The Role of Domestic Savings*, Turkey Country Economic Memorandum, Synthesis Report, World Bank.
- Wójcik E. (2007), *Polskie gospodarstwa domowe na rynku oszczędności*, *Bank i Kredyt*, t. 38, nr 7.
- Zalega T. (2012), *Konsumpcja. Determinanty. Teorie. Modele*, PWE, Warszawa.
- Żelazna K., Kowalczyk I., Mikuta B. (2002), *Ekonomika konsumpcji, elementy teorii*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, [za:] Zalega T. (2012), *Konsumpcja. Determinanty. Teorie. Modele*, PWE, Warszawa.